

kurentovanje

Ptuj

Mednarodni pustni festival
International Carnival Festival
Internationale Faschingsfestival
Međunarodni pokladni festival
Festival internazionale del Carnevale
Festival international du carnaval

kurentovanje

Ptuj, Slovenija

I FEEL
SLOVENIA

www.kurentovanje.net

www.ptuj-tourism.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

394.25(497.4Ptuj)

391.8(497.4Ptuj)

KURENTOVANJE / [besedila Andrej Brence ... [et al.] ;
fotografije Andrej Brence ... et al.] - Ptuj : Mestna občina, 2009

ISBN 978-961-6791-04-5

1. Brence, Andrej

249407232

4 Ptuj je ...

10 Kurentovanje

16 Pustne maske

18 Tradicionalni pustni liki

42 Zanimivosti

46 Ptuj - zgodovinski mejniki

52 Ptuj - tradicionalne prireditve

55 Dodatna literatura

Ptuj

starosta slovenskih mest
zakladnica tisočletij
mesto – muzej
zidana kronika

Ptuj je

- mesto, ki ga rimski zgodovinar Tacit omenja v zvezi z vojnim posvetom v Petovioni leta 69, ko so panonske legije potrdile Vespazijanovo izvolitev za cesarja,
- mesto z eno najstarejših mestnih kontinuitet od rimske dobe dalje,
- mesto, ki ima edino od celinskih mest v Sloveniji ohranjen mestni statut iz leta 1376,
- mesto, ki stoji na starih vinskih kletih, kar priča o tisočletni vinski tradiciji,
- mesto, ki hrani najstarejši vinski letnik v Sloveniji: zlata trta 1917,
- mesto z največjim slovenskim umetnim jezerom (346 ha),
- mesto, v katerem domuje Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož, ki je bil mnogokrat proglašen za najbolj obiskani muzej v Sloveniji,
- mesto, ki prireja največji in najodmevnejši pustni dogodek v Sloveniji in tudi širše, ki ga poznamo pod imenom **KURENTOVANJE**.

Geografska lega

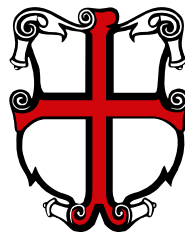
Mestna občina Ptuj leži v severovzhodni Sloveniji, v središču Spodnjega Podravja, na meji s Prekijo. Je naravno središče območja med Halozami in Slovenskimi goricami ter Dravskega in Ptujkega polja. Srednjeveško mestno jedro je zaščiteno.

- Število prebivalcev: 25.026 (2009).
- Površina: 66,7 km².
- Nadmorska višina: 232 m, ptujski grad 264 m, najvišji vrh MO Ptuj 417 m.
- Podnebje: subpanonsko – povprečna letošnja temperatura je 10 °C.
- Mestna občina ima 5533 hišnih števil v desetih naseljih in v osmih četrtih skupnostih.

Mestni grb

Ptujski mestni grb se je razvil iz mestnega pečata, ki se je od leta 1273 do okoli leta 1400 ikonografsko vedno bolj poenostavljal in ima v srebrnem grbovnem polju upodobljen rdeč Jurijev križ.

Praznik občine

Občinski praznik – 5. avgust
(potrditev drugega mestnega statuta leta 1513).

MESTNA OBČINA PTUJ

Maribor, Slovenija - Evropska prestolnica kulture 2012

ČISTA ENERGIJA!

Maribor • Murska Sobota • Novo mesto • Ptuj • Slovenj Gradec • Velenje

Kurentovanje

Kurentovanje 1963

27. februarja 1960, je potekalo na Ptuj prvo Kurentovanje s sprevodom tradicionalnih pustnih mask iz Markovcev. Ob spremstvu domače godbe so na čelu sprevoda plesali kopjaši, sledili so jim orači, rusa, medved, vile, piceki in kurenti. Njihov nastop in šege so gledalcem razlagali preko zvočnikov. Uspela prireditev in vsesplošno zanimanje zanjo sta bila za organizatorje velika spodbuda. Naslednje leto so se markovskim maskam pridružili orači iz Lancove vasi, ploharji iz Cirkovc in pustni pogrebci s Hajdine, popoldne pa so prvič nastopile karnevalske skupine. Leta 1962 je prireditev presegla lokalne okvire z udeležbo cerkljanskih lavfarjev in borovega gostüvanja iz Predanovcev v Prekmurju. Mednarodne razsežnosti pa je Kurentovanje doseglo v naslednjih letih, ko so se domačim in drugim slovenskim tradicionalnim maskam pridružile še skupine s Hrvaške, iz Srbije, Makedonije, z Madžarske, iz Avstrije, Italije idr. Več deset tisoč gledalcev pa so privabili vsako leto tudi z duhovitim in bogatim karnevalskim delom.

Kurentovanje 1965

Kurentovanje 1965

Kurentovanje 1965, mestni stadion

Kurentovanje 1979

Osrednji dogodek Kurentovanja je sprevod tradicionalnih pustnih mask in karnevalskih skupin na pustno nedeljo popoldne. Vrsto let je bil sestavni del prireditve tudi samostojni nastop tradicionalnih pustnih skupin, ki je potekal v soboto ali v nedeljo dopoldne pred sprevodom. Leta 1992 je Kurentovanje doživelo veliko spremembo: prireditev so podaljšali na nekaj dni – s svečano razglasitvijo pustnih prireditev, nastopi tradicionalnih pustnih skupin pred mestno hišo, pokopom pusta in karnevalskim šotorom kot osrednjim prireditvenim in zabavišnim prostorom. Leta 1999 so organizatorji dodali prireditvi lik karnevalskega princa, ki ga izberejo med številnimi in prizadevnimi negovalci šemskega izročila na ptujskem območju. Prinčevo ustoličenje z bogatim programom poteka na Mestnem trgu, in sicer 11. novembra, na god sv. Martina. Tako je leta 2000 prvi princ Gašper I. prevzel oblast nad kurentovanjem in mestom.

Kurentovanje 2009

Ustoličenje karnevalskega princa, 11. november 2009

Zadnjih nekaj let se pustni čas prične po svečnici, 2. februarja. Takrat se ob večernem kresu v Budini zberejo kurenti, opremljeni le z zvonci in ježevkami, ter čakajo polnoč, ko lahko oblečejo kurentije in začnejo s svojimi obhodi. Tudi Kurentovanje sedaj traja 11 dni. Prične se s sobotnim otvoritvenim sprevodom slovenskih tradicionalnih pustnih mask in predajo mestne oblasti karnevalskemu princu. Sledijo vsakodnevni nastopi pustnih šem in druge zabavne prireditve, ki potekajo na Mestnem trgu in v karnevalski dvorani, sprevod tradicionalnih in karnevalskih mask na pustno nedeljo, otroška maškara, pokop pusta in vrnitev oblasti mestnemu županu. Kadar pa se pripeti, da je med svečnico in pustnim torkom le nekaj dni razlike, je čas, namenjen pustnim prireditvam, krajši od običajnih 11 dni, kar vpliva tudi na spremembo ustaljenega programa in poteka prireditve.

Kurentov skok, 2005

Zamisel o organizirani pustni prireditvi na Ptujju sega v petdeseta leta prejšnjega stoletja, ko so se ob pustnih torkih mestne maske spontano združevale v sprevo, na čelu katerih je stopala godba. Tako je leta 1959 Drago Hasl s podporo somišljenikov predlagal ptujskemu zgodovinskemu društvu, da prevzame organizacijo in izvedbo prireditve, ki bi jo po najbolj znanem pustnem liku kurentu imenovali Ptujsko kurentovanje. Drago Hasl, neutruden organizator Kurentovanja do začetka 70. let, je bil prepričan, da bi z organizirano prireditvijo lahko preprečili hitro izumiranje pustnih šeg v okoliških vaseh, po drugi strani pa bi s takimi nastopi ustregli pustnega razpoloženja željnemu gledalcem. Prireditvi je dal tudi vsebino in nakazal smernice razvoja: želel je, da bi bilo Kurentovanje prireditev etnografskega značaja z edinstvenimi starimi pustnimi liki in šegami s ptujskega območja, ki bi se jim sčasoma pridružile še druge slovenske tradicionalne maske, s čimer bi prireditev prerasla v festival mask. Predvideval je še, da bi se obseg prireditve razširil tudi z obhodom sodobnih – karnevalskih

mask. Omenjeni usmeritvi in prizadevanje organizatorjev so privedli do tega, da se je Kurentovanje razvilo v evropski karneval, kar je potrdil tudi sprejem Ptujja v Evropsko združenje karnevalskih mest (FECC) leta 1991.

Pustne maske

V zgodovini človeštva zavzemajo maske glede na svojo razširjenost pomembno mesto. Že pred tisočletji so poskušali ljudje s šemljenjem vzpostaviti stik z onstranstvom, demoni, bogovi, duhovi prednikov, saj so želeli razumeti dogajanje v naravi in skupnosti ter vplivati nanj. Prav tako je staro pustovanje, ki izvira iz predkrščanske dobe, ko so ljudje z obhodi pustnih šem in s čaranjem rodovitnosti praznovali prihod pomladi ter slovo od zime. Tudi krščanstvo, ki je takemu poganskemu

prazniku nasprotovalo, šemljenja ni moglo preprečiti. Zato je pust ohranilo tako, da ga je postavilo pred začetek štiridesetdnevnega postnega časa pred veliko nočjo, ki traja v resnici 46 dni, začne pa se s pepelnično sredo. Po veseljačenju in čezmernem uživanju hrane in pijače, ki se je zaključilo na pustni torek ob polnoči, je nastopilo obdobje posta. Post napoveduje tudi sama beseda pust, ki izvira iz besede »mesopust« – pusti meso. Velika noč je premakljiv praznik, ki se vsako leto znova izračuna po lunarnem koledarju. Določeno je, da se obhaja prvo nedeljo po spomladanski luni med 22. marcem in 25. aprilom. Od velike noči so odvisni tudi datumi nekaterih drugih cerkvenih praznikov in seveda pusta.

Maske in pustne šeme, ki so se izoblikovale v zgodovini, delimo na tradicionalne maske z magično močjo in

sodobnejše karnevalske maske, ki se s kritiko in humorjem odzivajo na različna dogajanja v okolju. V Sloveniji so zlasti Ptujsko in Dravsko polje, Haloze in Slovenske gorice tista območja, ki zbujajo pozornost zaradi števila in raznovrstnosti tradicionalnih pustnih mask. Do druge polovice 20. stoletja so se šemili samo vaški fantje, in sicer od

pustne nedelje do pepelnične srede. S Kurentovanjem leta 1960 in z udeležbo na drugih organiziranih pustnih prireditvah so nastale velike spremembe. Maske so se urbanizirale, vzete so bile iz primarnega okolja, izgubile so svoj magični pomen, ohranila se je le »predstava« pustnih šem, v katere se poleg fantov lahko odenejo tudi možje, žene, dekleta in otroci. Večina tradicionalnih pustnih skupin deluje v okviru folklornih in drugih društev. Srečujemo jih že nekaj dni pred pustno nedeljo, posamič ali v vaških sprevodih, na Ptujju in v drugih mestih. Posebej izstopajo kurenti, ki pričnejo s svojimi obhodi po svečnici, 2. februarja. Poleg tega se udeležujejo tudi številnih družabnih, športnih in drugih prireditev, in to ne glede na kraj in letni čas.

Kurent iz Markovcev, 1968

Krampusi iz Eberndorfa v Avstriji

Tradicionalni pustni liki

Kopjaš

Kopjaš v Markovcih na Ptujem polju ni prava pustna maska. Svoje pravo mesto ima na kmečki svatbi, kjer streže ženinu in nevesti ter skrbi za dobro voljo. Leta 1960 so kopjaši prvič nastopili na čelu pustnega spreveda na Ptuj. Pražnje oblečeni, z okrašenim klobukom in obuti v črne škornje so zaplesali svoj ples ter pri tem metali s pisanimi trakovi okrašena kopja visoko v zrak. Takrat so postali nepogrešljiv del Kurentovanja, v zadnjih letih pa tudi pustne prireditve v domačem kraju.

Orač

Pustno oranje je priljubljena šega, v kateri sta skriti že pozabljeni obredni dejanji: oranje obrambnega magičnega kroga okrog vasi in svečano zaoranje prve brazde ob začetku poljskih del. Šega, ki jo povezujemo s plodnostno magijo, je znana povsod, kjer poznajo obdelovanje zemlje z oranjem. Orače pozna precejšen del Evrope in

Orači iz Lancove vasi

domala vsa Slovenija. Na ptujem območju so najbolj znani orači v Markovcih, Lancovi vasi, Podlehniku, Leskovcu, Dornavi in Okiču v Halozah. Poleg teh uveljavljenih skupin delujejo tudi druge, katerih število pa se nenehno spreminja. Skupino praviloma sestavljajo trije pari konjičev, ki so vpreženi v okrašen lesen plug, za katerim stopa kurent. Pokač z dolgim bičem glasno poka, preganja zle duhove ter oznanja prihod skupine oračev. Spremlja jih šegavi pobirač z grabljami in košaro za darove, zlasti mastne dobrote, ki jih skupina prejme od vaških gospodinj. Orače v Lancovi vasi, Podlehniku, Okiču in nekatere druge spremlja tudi nekaj kurentov. Pred prihodom skupine na

kmečko dvorišče steče kurent do hiše in vpraša domače, ali dovolijo orati. Po gospodarjevi privolitvi pokač zapoka, orači pa na dvorišču zaorjejo nekaj simboličnih brazd ter posejejo seme za debelo repo in dobro letino na polju. Redke so hiše, kjer skupine ne bi sprejeli in obdarili. Pri takih se kurent povalja po tleh, kar pomeni nesrečo v prihajajočem letu.

Orači iz Okiča

Skupine so si podobne predvsem po številu in nalogah sodelujočih likov, razlikujejo pa se po zunanem videzu. Markovski konjiči so pražnje oblečeni v črne hlače, belo srajco, temen telovnik, moder predpasnik in črne škornje. Na klobuku imajo pisano ruto, ki jim zakriva obraz. V Lancovi vasi nosijo konjiči škornje, črne hlače in belo srajco. Preko bokov in ramen si zavežejo v trikotnik zložene pisane rute. Najiminitnejši del oprave je visoka polkrožna kapa, okrašena z raznobarnimi umetnimi rožami, zelenjem in s trakovi. Podobna pokrivala imajo tudi v Podlehniku in Leskovcu. Oboji nosijo škornje

in črne hlače. Podlehničani oblečejo belo srajco s kravato, bel predpasnik ter rute prek ramen in okoli bokov. Leskovčani imajo bele srajce, modre predpasnike in temne telovnike z ruto preko ramen. V Okiču imajo visoke stožčaste kape, oblepljene z raznobarnimi papirnatimi trakovi. Obuti so v škornje, preko črnih hlač jim sega daljša bela srajca s kravato, preko ramen pa rdeča ruta z belimi pikami. Pokači so pri vseh

Orači iz Markovcev

skupina pražnje obleče, obuti v škornje in z okrašenim klobukom na glavi. Pobirač si nadene stara oblačila, lahko je našemljen v moškega ali žensko s poudarjenim oprsjem. V zadnjih letih sta se skupinam pridružila še gospodar in gospodinja, kar je posledica nastopov na mestnih pustnih prireditvah, kjer zaigrajo prihod na kmečko dvorišče, dialog z gospodinjo in gospodarjem ter obdaritev.

Markovški orači so na dvorišču zapeli sledečo pesem:

*Malo bomo poorali,
malo bomo posejali,
živinca, da bi zdrava bila,
še lepše polja vam rodila.*

V Lancovi vasi so pri odhodu zapeli:

*Fašenk se nam približuje,
vsako dekle se solzi,
ona milo premišljuje,
kaj pa bom na stare dni.*

*Oj, presneti kralj Herodeš,
ti si vsega tega kriv,
da ostala bom samica
vse do konca mojih dni.*

*Oj, preljubi ti naš fašenk,
dosti vsega je bilo,
danes pa si god obhajaš,
kmalu vzal boš spet slovo.*

*Vse to staro ino mlado,
vse se tebe veseli,
oh, kako dolgo bo to leto,
ko se bomo videli.*

Ploharji

Vleko ploha, ki je znana v Cirkovcah na Dravskem polju, povezujemo s starim obredom čaranja plodnosti. Kadar se v predpustnem času ni omožilo nobeno dekle iz vasi, so fantje priredili vleko ploha, borovega debla; danes pri tem sodelujejo tudi dekleta. Na čelu sprevoda so muzikant in drug z družico. Trije pari deklet vlečejo ploh, položen na dvoje plužnic in okrašen s smrečicami in pisanimi trakovi. Na njem je pritrjen stol, na katerem sedi slamnata lutka, ki predstavlja ženina. Zadaaj stopajo nevesta, črne babe, fantje in holcarji. Slednji žagajo kose debla in jih delijo dekletom z željo, da bi čim prej dobila moža. Pri tem jim govorijo: »Če nisi hotela ženina iz mesa, pa ga imej iz lesa.«

Nekoč je sprevod ploharjev spravil na noge celo vas. Mlado in staro se je trlo okoli nastopajočih. Sprevod se je spotoma ustavljal. Fantje in dekleta so zaplesali in z močnim udarjanjem z nogo ob tla preganjali zimo in prosili za debelo repo.

Kopanja

Podobna šega, kot je vlečenje ploha, se je ohranila v Markovcih na Ptujskem polju. Pri tem opravilu sodelujejo fantje, oblečeni v ženske obleke. V zabavo vseh skozi vas vlačijo korito, v katero posadijo slamnato nevesto. Včasih so se ustavljali pri hišah, kjer so imeli sinove, godne za ženitev, in jim ponujali nevesto. Poudarjali so, kako je bogata, saj ima teleta, svinje, denar itd. Namesto s cvetjem so jo krasili in venčali z »lūkom«. Pri tem so prepevali:

*Oj, Micika ti,
kak hitro mladost je minila,
še pomislila nisi ti nikdar na to,
da venček boš lūkov dobila.*

Rusa

Rusa je pustna žival, s katero pustne šeme želijo plodnost in zdravje pri konjih ter drugi živini. Poznajo jo v Sloveniji in skorajda po vsej Evropi. Na našem območju ruso najpogosteje srečujemo po vaseh na Ptujskem polju, kjer se njena nosilca skrijeta pod leseno ogrodje s ponjavo iz vrečevine. Spredaj je lesena glava, opeta z ovčjo kožo, z gibljivo ali kar prosto visečo spodnjo čeljustjo in jezikom, zadaj pa rep. Pod njim visijo napihnjeni svinjski mehurji, ki predstavljajo moda. Na hrbtu je ponavadi pritrjena še lutka iz cunj. Male dvonoge ruse, kjer je pod ogradjem samo en človek, so v manjšini. Po zapisu s konca 19. stoletja so jih v Markovcih ponovno oživili v začetku 90. let prejšnjega stoletja. Drugačni sta dvonogi rusi v Podlehniku in Leskovcu v Halozah: nosilec si ju nadene tako, da zgornji del telesa predstavlja tudi jezdeca. Ruse spremljata gonjač z bičem in pobirač s košem za darove. Hodijo od hiše do hiše, kjer rusa uganja številne norčije, je neubogljiva, hlasta po ljudeh ipd. Po opravljenem obredu zberejo darove in nadaljujejo pot.

Na Ptujskem polju je prihod ruse spremljala šaljiva pesem:

*Vun le hote oča, mati, toto stvarco čemo vam prodati,
zdaj te teko mleka meli, tak da boste vsi veseli.
Rüsa vam po gnoji skače,
porta pa v gnojšnco noge namače,
če te nam kaj piti dali,
te bomo rüso dol nagnali.*

Rusa s Ptujskega polja, 50. leta 20. stoletja v zbirki tradicionalnih pustnih mask
Pokrajinskega muzeja Ptuj – Ormož

Medved

Medved in gonjač s Ptujskega polja najbrž ponazarjata cigana in ukročenega medveda, ki sta nekoč hodila in nastopala po vaseh. Danes poznamo dvoje medvedov: starejši imajo obleko, sešito iz vrečevine, mlajši pa so tisti, ki imajo glavo, jopič in hlače iz ovčjega kožuha. Hodijo v skupinah, spremlja jih večje število gonjačev, oblečenih v stara oblačila in opremljenih z različnimi pripomočki: trobentami, palicami, koši za darove itd. Pri nastopanju so dokaj živahni, predvsem medvedi, ki z veseljem in v zabavo vseh preganjajo dekleta.

Picek, kura

V piceka se našemi fantič. Obleče se v bele hlače in zgornje oblačilo, speto okoli vratu, ki spominja na staro žensko spodnje krilo, v katera so se pred desetletji piceki tudi oblačili. Obraz si namaže z barvicami, na glavo pa si povezne stožčasto kapo iz papirja, ki je bogato okrašena s pisanimi trakovi. Picek zajaha palico, ki ima na sprednjem koncu preprosto izdelano kokošjo glavo, zadaj pa je pritrjen šop kokošjih peres.

Kura ima veliko valjasto in na koncih zašiljeno telo iz lahkega ogrodja, prekrito s papirjem ali blagom ter oblepljeno s perjem. Na sprednjem delu je iz lesa ali kartona izrezana kokošja glava, zadaj pa rep iz perja. Skozi odprtino, ki je na spodnjem delu, se povleče deček, tako da so vidne samo noge.

Picek in kura sta tradicionalni otroški in ptičji maski, ki se jima pridruži v stara oblačila oblečen pobirač. Pobirač nosi grablje in košaro s plevelom, ki predstavlja seme. Hodijo od hiše do hiše, zaplešejo in zapojejo, voščijo srečo in nesnost pri kokoših, posejejo in pograblajo za dobro letino na vrtu ter pobirajo darove.

Ena od številnih pesmi se glasi:

*Dobro jutro, mati,
dajte no že gori vstati,
kikeriki, kikeriki,
naš picek vam kure bodi.
Na koncu obreda, ko so prosili za darove, so zapeli:
Če te nam kaj gnarcev šteli,
te boste letos dosti jajc imeli,
jeseni boste vsi veseli,
če bote lepo repo meli.*

Vile

Vile so posebnost Ptujkega polja iz tridesetih let 20. stoletja, ko so se deklice prvič priključile fantovskemu pustnemu šemljenju. Oblečejo se v bele obleke, s pletom preko ramen in s papirnato krono na glavi. Na dvorišču ali v hiši se postavijo v krog in zaplešejo okrog kraljice, ki ima večjo in lepšo krono. Pri tem pojejo v ta namen napisane pesmi ter voščijo srečo in vse dobro, nato pa jih gospodinja obdari.

*Me deklice smo prav vse vile,
me namenle smo se k vam,
vi mladi in pa stari vsi
bodite pozdravljeni.*

Baba nosi deda

Baba nosi deda ali ded nosi babo je lik, znan v številnih evropskih državah in na ptujskem območju zelo priljubljen. Lahko ga povežemo z likom starca in starke, ki v človeški podobi predstavljata duhove rajnih.

Dornavski cigani

Lokalna posebnost so tudi cigani v Dornavi na Ptujskem polju, v katere se že nekaj desetletij šemijo skorajda vsi vaščani. Vidimo jih v najrazličnejših vlogah: kot vedeževalce, brusilce nožev, muzikante, kurje tatove ipd. S svojim radoživim obnašanjem in slikovito opremljenimi vozovi vnašajo v pustni utrip nemir, prežet s humorjem in z igrivostjo.

Pustni plesači

Pustni plesači s Pobrežja so nekaj posebnega med pustnimi šegami. Nekaj plesnih parov, muzikant, kurent in jajčarica želijo z glasbo in s plesom srečo in obilje v kmečkih domovih. Vsi člani skupine, razen rogatega kurenta, so praznje oblečeni. Najimenitnejši del oprave so visoke polkrožne kape, ki jih nosijo plesalci. Okrašene so z umetnim cvetjem različnih barv, s svežim zelenjem in pisanimi trakovi.

Pred desetletji, ko so še hodili od hiše do hiše, so bili povsod dobrodošli in lepo sprejeti. Ko so vstopili v hišo, so pozdravili gospodarja in gospodinjo. Sledilo je zelo dolgo voščilo za dobro letino, zdravo živino, dosti otrok, da bi hči dobila dobrega moža itd. Po vsem tem se je vse divje zavrtelo ob zvokih harmonike, jezikava jajčarica pa je pridno zbirala darove.

Haloški Jürek

Haloški Jürek ali Zeleni Jurij, rastlinska pomladna maska, v katero se našemi fant, je bila na našem območju znana do konca 19. stoletja, v Halozah pa še v prvi četrtini 20. stoletja. Zeleni Jurij, deček, ovit v zeleno rastlinje, je bil v preteklosti na Slovenskem zelo priljubljen. Poznajo ga še na Hrvaškem in ponekod drugod v Evropi. V tem obredu pomladno božanstvo zmaga nad zimo. Sv. Jurij je dal staremu obredju le ime. Obredje se je ustalilo na svetnikov god 23. ali 24. aprila.

Haloškega Jüreka so ponovno oživili v Dolni v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja. Skupino juračev, ki sedaj nastopajo ob pustu, sestavljajo: Jürek, Rabolj, od štiri do pet plesnih parov, muzikanti in pobirač. V Jüreka se našemi fant, ki ima jopič, hlače in klobuk v celoti prešite z bršljanovimi vejicami. V roki ima daljšo palico, ki ima na vrhu pritrjen zvonček, obdan z bršljanom in s pisanimi trakovi. V Rabolja se prav tako našemi fant. Na glavi ima strašljivo masko iz usnja in ovčjega kožuha, iz kožuha so tudi hlače in jopič. Na kmečkem dvorišču se Jürek in Rabolj spopadeta. Po hudem boju je zimski demon Rabolj premagan in pregan pod Donačko goro. Tega se razveselijo praznje oblečeni spremljevalci, fantje in dekleta, ki na dvorišču zaplešejo, zapojejo in poberejo darove.

Kurent ali korant

Kurent ali korant, kakor mu pravijo ljudje na podeželju, je najbolj priljubljen in pogost tradicionalni pustni lik. Njegov izvor še ni pojasnjen, obstaja pa nekaj domnev, povezanih z ilirsko-keltskim izročilom, z mitološkimi spremljevalci boginje Kibe, ki so jo častili na ozemlju Poetovione v pozni antiki, s predniki Slovencev, z naseljevanjem Uskokov v 16. stoletju itd. Po starem verovanju naj bi bil kurent demon, ki je preganjal zimo in vabil v deželo pomlad. Danes je sicer izgubil svojo magično moč, kljub temu pa ni zgolj navadna tradicionalna pustna maska; v njem je še vedno nekaj skrivnostnega in mogočnega. Najbolj izrazit del kurentije, kurentove oprave, je kapa, po kateri se liki med seboj razlikujejo. Na Ptujskem polju imajo na kapi pritrjena ušesa iz puranovih ali gosjih peruti ter slamnate ali lesene rogove, opete z usnjem in okrašene s pisanimi cvetovi in trakovi. V Halozah in bližnjih vaseh na Dravskem polju pa imajo prave goveje rogove in kožuhovinasta ali usnjena ušesa. V kapo je všito pobarvano usnjeno naličje z dolgim nosom ter odprtinami za oči in usta. Zobje so iz belega fižola, nanizane na vrstico. Daljši rdeč jezik je narejen

iz blaga ali usnja. Kurent je oblečen v kožuh, prepasan je z verigo, na kateri je pet kravjih zvoncev, obut v visoke čevlje in rdeče ali zelene pletene nogavice. V roki vihti ježevko, debelejšo palico, opeto z ježevo kožo. Kurentije so izdelane iz ovčjih kožuhov, so pa tudi kurenti, npr. v Okiču v Halozah, ki imajo kurentijo narejeno iz zajčjih kožuhov in kozjih kož. V prvih desetletjih 20. stoletja so fantje izdelovali kurentije sami, navadno iz domačih materialov: starih kožuhov, zajčjih ali kozjih kož itd. Po zapisu iz Markovcev s konca 19. stoletja je bil kurent videti, kakor da bi bil ušel iz pekla in se pobratil s samim Luciferjem. Oblečen je bil v narobe obrnjen kožuh in pokrit s kapo z obraznim delom iz starega usnja, ki je bila zadaj kosmata. Imel je rogove iz usnja ali klobučevine, na koncih rogov pa še gosji peresi. Na hrbtu je imel velik kravji zvonec, s katerim je že od daleč opozarjal nase.

Kurenti iz Okiča

V kurente so se včasih lahko našemili samo odrasli fantje. V skupinah so hodili po domači in sosednjih vaseh od pustne nedelje do pepelnične srede. Njihov prihod k hiši je pomenil srečo v celem letu. Kadar pa se je kurent povaljal po tleh, tisto leto sreče ni bilo. V drugi polovici stoletja so pričeli v večjem številu zahajati na Ptuj, nastopati na kurentovanjih ter drugih organiziranih pustnih in folklornih prireditvah doma in na tujem. Danes je nekaj sto kurentov vključenih v številne podeželske in mestne skupine; največ je fantov in mož, nekaj pa je tudi deklet in žena. Kurentije izdelujejo posebni mojstri. Cena oprave je dokaj visoka, kljub temu pa je naročil iz leta v leto več. V spremstvu hudiča kurenti nastopajo od svečnice, 2. februarja, do pepelnične srede.

Hudič

Hudič naj bi skrbel za nemoten obhod in delovanje skupine kurentov. Oblečen je v rdeč ali črn kostum iz blaga. Na glavi ima kapo iz ovčjega usnja. Na njej so pritrjeni rogovi, šilast nos in dolg rdeč jezik. Preko hrbta ima vrženo mrežo, v rokah pa nosi male vile ali trizob.

Zanimivosti

Baba nosi deda in kurent iz Zgornjega Gruškovja v zbirki tradicionalnih pustnih mask Pokrajinskega muzeja Ptuj – Ormož

- Na ptujskem gradu je zbirka tradicionalnih pustnih mask. Tako si lahko maske ogledamo tudi med letom.
- Po svetu obstaja približno 150 kurentu podobnih likov.
- »Grič dobrega« naj bi bil zasnovan na Panorami, griču poleg Grajskega hriba. V tem multikulturnem središču bi bili v naravni velikosti predstavljeni vsi kurentu podobni liki, okrog njih pa bi bilo posajeno rastlinje iz države, od koder posamezni lik prihaja.

- Lik kurenta se pojavlja v domala vseh sferah družbenega življenja. Številne občine, še posebej pa Mestna občina Ptuj, so tesno povezane z njim. Kurent je npr. del protokolarnih in promocijskih daril. Ta lik je bil tudi simbol ptujske vojaške kasarne. Pojavlja se v imenu športnih, humanitarnih in drugih društev. Marsikatera jed, ki se tradicionalno uživa v pustnem času, je poimenovana po kurentu (kurentova klobasa, narezek, juha, vino ...). Že tradicionalno se skupina kurentov pojavlja med tekmovanji v zimskih športih, npr. na smučarskih skokih v Planici in drugod. Kurent navdihuje in navdušuje domače in tuje umetnike: slikarje, fotografe, pesnike in pisatelje, kiparje, ilustratorje in glasbenike. Pojavlja se na poštnih znamkah in pisemskih ovojnica, razglednicah in žigih, koledarjih in značkah. Obstaja kot maskota in spominek, značka in magnet. Najdemo ga na plakatih, posterjih, igralnih kartah in celo kot motiv grafitov.
- Na fasadi hiše v Jadranski ulici na Ptuj, zgrajeni leta 1878, si lahko ogledamo okrasje, ki močno spominja na kurentovo kapo.

kurentovanje
ART & HERITAGE
carnival

Ptuj, Slovenija

11.–21. februar 2012

www.kurentovanje.net

Zgodovinski mejniki

5. in 4. tisočletje pr. n. št.

Območje Ptuja je naseljeno v zgodnjem eneolitiku; naselbini na Grajskem griču in v Rabelčji vasi.

Okoli leta 15 pr. n. št.

Cesar Avgust razširi rimske meje do Donave. Stara keltska naselbina pride pod rimsko oblast. Pred tem je Petoviona v sklopu kraljestva Norik, ok. leta 15 pr. n. št. je vključena v vojaško pokrajino Ilirik, v letih 6–9 pa je Petoviona del Panonije.

69

V zimskem taboru legije XIII. Gemine poteka posvet panonskih vojaških poveljnikov, ki podprejo Vespazijana v njegovih prizadevanjih za cesarski naslov. Dogodek omeni Tacit v *Historiae*. Leto 69 se šteje (simbolno) kot prva omemba mesta Ptuj v zgodovinski literaturi.

Okoli leta 103

Mesto dobi civilno upravo in status kolonije, po rodbinskem imenu cesarja Trajana pa naziv *Colonia Ulpia Traiana Poetovio*.

V času cesarja Hadrijana (117–138) je bil zgrajen ali obnovljen kamnit most preko Drave.

Prva četrtina 2. stoletja

V spomin na Marka Valerija Vera je postavljen Orfejev spomenik, sredi stoletja pa I. mitrej.

3. stoletje

Petoviona doseže svoj največji obseg. Mesto ima 10.000 prebivalcev, z okolico vred približno 30.000. V tem obdobju Petoviona postane sedež škofije.

2. november 303

Umre mučenik, ptujski škof Viktorin (sv. Viktorin Ptujski), pisec bibličnih komentarjev.

452

Huni na pohodu proti Italiji opustošijo Poetovio.

568–590

Prihod in postopna naselitev Slovanov.

795–796

Ptuj pride pod frankovsko oblast.

811

Drava je določena za mejo med salzburško nadškofijo in oglejskim patriarhatom.

840–874

Ptuj je posest spodnjepanonskih knezov Pribine in Koclja.

874

Kocelj (861–874) začne v mestu graditi cerkev na mestu današnje župnijske cerkve sv. Jurija, tik ob njej ima tudi svoj dvor. Cerkev leta 874 posveti salzburški nadškof Teotmar.

Ptuj postane kraj rednih sejmov in sedež pražupnije.

890, 977, 982, 984

Vladarji salzburški škofiji z darovnicami potrdijo posest »civitas Pettouia«. Mesto ima že tri predele: prvi je v zgornjem vzhodnem delu, drugi v spodnjem zahodnem delu in tretji ob Dravi. Poleg tega ima župnijsko cerkev, most preko Drave, sodstvo in carino; velik dohodek predstavlja mitnina.

900–970

Mesto je v rokah Ogrov vse do leta 970.

1132

Pisni vir omenja Friderika, prvega iz rodu gospodov Ptujskih. Pomembni salzburški ministeriali postanejo lastniki velikih posesti in dohodkov na Štajerskem; so graditelji in mecenari.

Do leta 1147

Salzburški nadškof Konrad I. (1106–47) da na temeljih starega, že propadlega gradu na novo pozidati grad.

13. stoletje

Mesto ima že vse pomembnejše zgradbe: grad na vrhu Grajskega griča, na zahodu dominikanski samostan in Zgornji dvor (Mali grad), na vzhodu Spodnji dvor in v drugi polovici stoletja še minoritski samostan, sredi mesta pa župnijsko cerkev sv. Jurija.

1230

Ustanovljen je dominikanski samostan.

Okoli leta 1250

Ptuj sredi 13. stoletja pridobi status mesta in se obda z obzidjem.

1273

Najstarejši mestni pečat s podobo sv. Jurija na konju in napisom + SIGILLVM * CI – UITATIS – DE * BETOVIA.

1286–1494

Na Ptuju živi močna skupnost Judov; ulica, trg in sinagoga, pokopališče, šola in judovski sodnik.

1315

Ustanovljen je mestni »špital«; socialna ustanova oskrbuje 12 siromašnih meščanov.

Okoli leta 1349

Katastrofalna poplava odnese kamnit rimski most; novi je postavljen v sredino mesta.

1376

Salzburški nadškof Pilgrim Puchheim mestu potrdi njegove mestne pravice – statut. Ptujski statut ima 195 členov in velja za najstarejši tovrstni pravni dokument, ki je ohranjen na območju Slovenije in ga imajo celinska mesta.

6. januar 1438

Smrt Friderika IX., zadnjega gospoda Ptujkega.

1479–1490

Ptuj pade v roke Ogom.

1496

Po odredbi cesarja Maksimilijana I. so iz dežele izgnani Judje, kar pomeni tudi konec srednjeveške judovske skupnosti na Ptuju.

1511

Cesar Maksimilijan proda mesto Ptuj salzburškemu nadškofu za 20.000 renskih goldinarjev in Ptuj je nekaj časa ponovno v lasti salzburške nadškofije.

5. avgust 1513

Salzburški nadškof Lenart iz Hodiš mestu potrdi drugi mestni statut, ki je izboljššan, noveliran in obsežnejši.

22. september 1532

Mimo Ptuja gre vojska Sulejmana I. Veličastnega, ki mesta ne napade; čete ropajo in plenijo v okolici in predmestjih.

Od leta 1549 do okoli 1560

Začetek prenove in posodobitve mestnih utrdb, ki jo izvajajo italijanski gradbeniki.

1551

Mesto ima izpričan mestni grb: rdeč Jurijev križ na sredini srebrnega grobovnega polja.

1555

Na dan sv. Jurija cesar Ferdinand I. mesto Ptuj za 28.657 renskih goldinarjev dokončno odkupi od salzburške nadškofije. Ptuj je nekaj stoletij cesarsko-kraljevo in deželnoknežje mesto.

Na sodni meč mestnega sodnika upodobijo sv. Jurija.

2. maj 1579

V pismu, ki ga iz Zagreba prejme ormoški lastnik Jakob Szekely, je Ptuj prvič omenjen s slovensko besedo: »o Ptuje«.

1656

Grof Walter Leslie dobi posest Gornji Ptuj in Ptujski grad, ki ostane v lasti rodbine do leta 1802.

Okoli leta 1665

Grof Jurij Sauer da postaviti Marijin steber pred minoritskim samostanom v zahvalo za zmago nad Turki v bitki pri Monoštru 1. avgusta 1664.

1680–1682

Na Ptuju in v okolici mori črna smrt – kuga. V mestu umre 519 prebivalcev.

5. maj 1684

Mesto zajame uničujoč požar, v katerem zgorejo domala vse hiše in vsi starejši arhivi.

8. oktober 1705

Mesto prizadene hud požar, Mestni stolp zaradi varnosti znižajo za eno nadstropje.

1744

Po velikem požaru meščani postavijo spomenik sv. Florijanu.

1750

Mesto ob vojaških manevrih obišče cesarica Marija Terezija. Meščanom obljubi pomoč in leta 1751 generalna vojaška invalidska uprava na Ptuju nastani invalide, ki tu ostanejo do leta 1860.

1775

Ukinitve pokopališča okrog mestne župnijske cerkve.

1786

Ob jožefinskih reformah je ukinjenih nekaj cerkva ter oba samostana.

Ustanovljeno je ptujsko gledališče.

16. december 1805

V mesto prvič pridejo Francozi. Ptujčani morajo za vojake in konje zbirati hrano ter denar za Napoleonovo vojsko.

1830

Historiograf in kurat Simon Povoden vzida v Mestni stolp nekaj rimskih reliefnih kamnov – prvi ptujski muzej na prostem.

25. februar 1873

Na pustni torek priredijo prvo korzo vožnjo pustnih mask po mestnih ulicah.

27. september 1873

Ptujski grad kupi grofica Terezija Herberstein, roj. Dietrichstein. Grad ostane v lasti družine Herberstein vse do leta 1945, ko je nacionaliziran in preurejen v muzej.

23. januar 1886

Delovati začne Olepševalno in tujsko-prometno društvo Ptuj (danes Turistično društvo Ptuj).

1887

Ptuj postane sedež avtonomne mestne občine.

1891

Porušijo Dravska mestna vrata.

3. avgust 1893

Ustanovljeno je Muzejsko društvo Ptuj.

1895

Franz Ferk, profesor zgodovine in raziskovalec ptujske antične preteklosti, podari mestu svoje zbirke. Muzej se vse do druge svetovne vojne imenuje Mestni Ferkov muzej.

1898

Plinarna in plinska razsvetljava na Ptuj.

1903

Prvi avto na Ptuj.

1905

Valentin Reinhard ustanovi podjetje za odkup perutnine, ki je predhodnik današnje Perutnine Ptuj.

1907

Po načrtih dunajskega arhitekta Maksa Ferstla je zgrajena nova mestna hiša.

29. oktober 1918

Ustanovitev države SHS (Slovencev, Hrvatov in Srbov) – Ptujčani javno izrazijo svoje zadovoljstvo.

8. junij 1925

Ptuj dobi elektriko.

8. april 1941

Člani Švabsko-nemškega kulturbunda začasno prevzamejo oblast nad Ptujem, sledijo prve aretacije Slovencev.

Ptuj postane sedež okupacijskega okrožja, iz katerega nacisti izženejo več kot 1260 Slovencev.

8. avgust 1942

Nemške čete se v gozdičku Laze pri Mostju spopadejo s Slovenjgoriško četo. Ujet je Jože Lacko, ki po mučenju umre v ptujskih zaporih.

3. in 4. januar 1945

Zavezniška letala bombardirajo Ptuj. Porušenihi je več hiš, minoritska cerkev, Velika kasarna, Mladika in železniški most.

8. maj 1945

Odhod okupatorja s Ptuja in osvoboditev mesta.

1946–1947

Odkritje obsežnega zgodnjesrednjeveška grobišča na turnirskem prostoru Ptujkega gradu.

1959

Zgrajen je nov železobetonski most čez Dravo, starega (lesenega) porušijo.

1969

Na desnem bregu reke Drave iz vrtine priteče termalna voda (bodoče Terme Ptuj).

1979

Izgradnja Srednješolskega centra Ptuj.

1994

Ptuj dobi status mestne občine in sedež okrožnega sodišča. Mestna občina meri 66,7 km².

1997

Zgrajen podvoz ob minoritskem samostanu in skozi del mestnega parka pod železnico.

Na mestu, kjer je nekoč stal lesen most preko Drave, zgradijo nov pešmost, ki povezuje staro mestno jedro z desnim bregom Drave.

2000

V prenovljen Mali grad v Prešernovi ulici se preseli Knjižnica Ivana Potrča.

2002

Zgrajena je nova gimnazija.

2007

Zgrajen je Puhov most – tretji most čez reko Dravo na Ptuj, Terme Ptuj pridobijo Grand hotel Primus, prenovljena je gledališka zgradba in rekonstruirano pročelje iz leta 1896, nadaljuje pa se tudi rekonstrukcija in izgradnja minoritske cerkve.

Tradicionalne prireditve

Pust in Kurentovanje (februar)

Sejmi: Jurjev (23. april), Ožbaltov (5. avgust),
Katarinin (25. november)

Dobrote slovenskih kmetij (maj)

Grajski vinski praznik (junij)

Balonarsko prvenstvo (julij)

Festival Art Ptuj (julij–avgust)

Ptujska noč (avgust)

Festival narodnozabavne glasbe (avgust)

Ptuj – odprto mesto (avgust)

Ptujske grajske igre (september)

Poli kolesarski maraton (september)

Martinovanje z izvolitvijo princa karnevala in
vinske kraljice (11. november)

Silvestrovanje na prostem

Dodatna literatura:

1. Brence, A. idr. (2006):
Muzejske zbirke v Ptujskem gradu. Pokrajinski muzej Ptuj.
2. Brence, A. idr. (1996):
Ptuj, vodnik po mestu.
Umetniški kabinet Primož Premzl, Maribor.
3. Brence, A., Gačnik, A. (1998):
Zgodbe o tradicionalnih pustnih maskah. Pokrajinski muzej Ptuj.
4. Ciglencečki, M. (2008):
Ptuj, starodavno mesto ob Dravi.
Umetniški kabinet Primož Premzl, Maribor.
5. Ciglencečki, M. (1995):
Zame je najlepši Ptuj. Umetniški kabinet Primož Premzl, Maribor.
6. Gačnik, A. (2000):
Moč tradicije – kurentovanje in karneval na Ptuj.
ZRS Bistra Ptuj.
7. Gačnik, A., Gačnik, S. (2003):
Zven maske – fotografske mojstrovine Bojana Adamiča. ZRS Bistra Ptuj, Pokrajinski muzej Ptuj.
8. Gačnik, A. (2004):
Dediščina kurenta v Evropi. ZRS Bistra Ptuj.
9. Hernja Masten, M., Majerič Kekec, N. (2006):
Prvi med enakimi – funkcija mestnega sodnika in župana skozi stoletja. Zgodovinski arhiv Ptuj, Ptuj.
10. Šteger, A. (2006):
Ptujška knjiga. Slovenska matica, Ljubljana.

kurentovanje

*Uredniški odbor: Andrej Brence,
Klavdija Petek,
Tanja Ostrman Renault*

*Besedila: Andrej Brence (Kurentovanje, Pustne maske,
Tradicionalni pustni liki), Marija Hernja Masten,
Klavdija Petek, Tanja Ostrman Renault*

Jezikovni pregled: Barbara Rodošek

*Fotografije: Andrej Brence, Boris Farič, Črtomir Goznik,
fototeka Pokrajinskega muzeja Ptuj Ormož*

Oblikovanje: s.kolibri

*Tisk: Grafis, Požeg
Naklada: 5000*

*Založnik in izdajatelj: Mestna občina Ptuj
Zanjo: dr. Štefan Čelan*

Ptuj, 2009

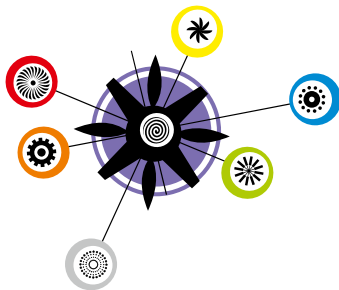
MESTNA OBČINA PTUJ

POKRAJINSKI
MUZEJ
PTUJ
ORMOŽ

ZGODOVINSKI
ARHIV NA PTUJU

Maribor, Slovenija – kandidat za Evropsko prestolnico kulture 2012

ČISTA ENERGIJA!

Maribor • Murska Sobota • Novo mesto • Ptuj • Slovenj Gradec • Velenje

kurentovanje 2012 **ART & HERITAGE** *carnival*

konzorcij **kurent**

MESTNA OBČINA PTUJ

**TERME
PTUJ**
SAVA HOTELS & RESORTS

JAVNE SLUŽBE PTUJ

www.kurentovanje.net

